

РОЗСОХА С. С.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Науково-дослідний інститут
публічного права)

УДК 342.9: 347.961

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.38>

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті виявлені та узагальнені філософсько-правові аспекти адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності, які ґрунтуються на поєднанні природного права та юридичного позитивізму. Підкреслено важливість гармонійної інтеграції моральних принципів і правових норм у діяльність нотаріусів як інституту позасудового захисту прав. Особлива увага приділена забезпеченню відповідності нотаріальної практики міжнародним стандартам, етичним принципам і сучасним технологічним підходам. Адміністративно-правове забезпечення нотаріальної діяльності розглянуто як комплексну систему, що включає чотири ключові компоненти: адміністративні послуги, розпорядчу діяльність, виконавчу діяльність і концептуально-стратегічні підходи до розвитку нотаріату. Визначено, що адміністративні послуги забезпечують правову підготовку та реєстрацію нотаріальної діяльності, а розпорядча діяльність орієнтована на уточнення та деталізацію нормативно-правових актів. Виконавча діяльність спрямована на контроль за дотриманням законодавства, а концепції та стратегії формують довгострокову перспективу вдосконалення нотаріальної системи. У статті виділено принципи, на яких базується нотаріат: законність, правова визначеність, незалежність, неупередженість, конфіденційність і професійна етика. Принцип законності забезпечує відповідність правочинів чинному законодавству, тоді як правова визначеність гарантує створення документів із високим рівнем доказової сили, спрямованих на зменшення ризиків правових спорів і конфліктів. Незалежність нотаріусів захищає їхню об'єктивність та неупередженість, що дозволяє забезпечувати баланс інтересів усіх сторін. Конфіденційність і професійна етика зобов'язують нотаріусів дотримуватися чесності та відповідальності у взаємодії з клієнтами, створюючи довіру до інституту нотаріату. Значну увагу приділено соціальній відповідальності нотаріусів, яка реалізується через зміцнення правової культури, розвиток демократичного суспільства та сприяння прозорості правових відносин. Впровадження інформаційних технологій розглянуто як важливий інструмент модернізації нотаріальної діяльності, що сприяє підвищенню ефективності, доступності та якості нотаріальних послуг.

Ключові слова: адміністративно-правові норми, етичні принципи, забезпечення нотаріальної діяльності, захист прав, конфіденційність і професійність, міжнародні стандарти, моральні принципи, правові аспекти, правове забезпечення нотаріальної діяльності, природне право, технологічні підходи, філософія, юридичний позитивізм.

Rozsokha S. S. Philosophical and legal aspects of administrative and legal support of notarial activities

The article identifies and generalizes the philosophical and legal aspects of the administrative and legal provision of notarial activities, based on the combination of natural law and legal positivism. Emphasis is placed on the importance of the harmonious integration of moral principles and legal norms into the activities of notaries as an institution of extrajudicial protection of rights. Particular attention is given to ensuring compliance of notarial practices with international standards, ethical principles, and modern technological approaches. Administrative and legal provision of notarial activities is considered as a comprehensive system, including four key components: administrative services, regulatory activities, executive activities, and conceptual-strategic approaches to the development of notarial practices. It is defined that administrative services ensure legal preparation and registration of notarial activities, while regulatory activities are aimed at clarifying and detailing normative legal acts. Executive activities are focused on monitoring compliance with legislation, while concepts and strategies form the long-term perspective of improving the notarial system. The article highlights the principles on which notarial activities are based: legality, legal certainty, independence, impartiality, confidentiality, and professional ethics. The principle of legality ensures compliance of transactions with current legislation, while legal certainty guarantees the creation of documents with a high level of evidentiary power, aimed at reducing risks of legal disputes and conflicts. The independence of notaries protects their objectivity and impartiality, allowing them to balance the interests of all parties. Confidentiality and professional ethics oblige notaries to adhere to honesty and responsibility in interaction with clients, creating trust in the notarial institution. Significant attention is given to the social responsibility of notaries, which is implemented through strengthening legal culture, developing a democratic society, and promoting transparency in legal relations. The implementation of information technologies is considered an important tool for modernizing notarial activities, contributing to the improvement of the efficiency, accessibility, and quality of notarial services.

Key words: *administrative and legal norms, administrative provision of notarial activities, confidentiality, ethical principles, international standards, justice, legal certainty, legal provision of notarial activities, legal positivism, moral principles, natural law, professional ethics, protection of rights, regulatory activities, technological approaches.*

Вступ. Філософсько-правові аспекти адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності є надзвичайно актуальними в умовах розвитку сучасного демократичного суспільства, оскільки вони забезпечують фундаментальні підходи до регулювання правовідносин у сфері нотаріату. Відповідно до сучасних вимог, нотаріат виконує ключову роль у забезпеченні правової визначеності, прозорості правочинів і стабільності суспільних відносин. З огляду на глобалізацію, імплементацію міжнародних стандартів у національну правову систему, а також стрімкий розвиток інформаційних технологій, виникає потреба у переосмисленні традиційних підходів до організації нотаріальної діяльності та її адміністративно-правового забезпечення.

Нотаріат в умовах сьогодення слугує інструментом захисту прав фізичних і юридичних осіб, що визначає його важливість як інституту позасудового вирішення спорів. Аналіз філософсько-правових аспектів цієї діяльності дозволяє усвідомити глибший зв'язок між природним правом і юридичним позитивізмом, інтегруючи моральні та етичні принципи в адміністративно-правову практику. Це забезпечує гармонійний баланс між нормами права, соціальними потребами та цінностями суспільства.

Зважаючи на виклики сьогодення, дослідження філософсько-правових аспектів адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності дозволяє сформувати концептуальні засади її розвитку, гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами, посилити роль нотаріату в захисті прав і свобод громадян. Такий аналіз сприятиме зміцненню правової культури, підвищенню ефективності правового регулювання та забезпеченню суспільного добробуту.

Огляд останніх досліджень. У науковому аналізі адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності значний внесок зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Х. Аджі, М. Абдурашидова, А. Берлач, Я. Бенъ, Т. Білоус, Р. Брукс, В. Бусел, О. Буханевич, Д. Кові Браун, В. Галуцько, М. Глобінець, Н. Гриців, А. Гуледза, Г. Гулевська, Л. Данюк, А. Закія Джамілах, Анита Дауті, А. Денисова, М. Долинська, К. Досінчук, Й. Дрендель, С. Діденко, Е. Женеску, Д. Журавльов, Р. Ігонін, А. Іванищук, Н. Ільєва, А. Іп, У. Кінаш, Н. Карнарук, С. Ковальчук, І. Когутич, О. Коротун, О. Костюченко, О. Косілова, О. Краснотор, Т. Курило, Я. Лазур, К. Лізкано Чапета, П. А. Малавет, А. Маржина, О. Мартинюк, Г. Массе, Л. Міранда Чавес, С. Моріна, В. Мустафа, І. Нуроїні, О. Надьон, І. Орловська, У. Палієнко, Є. Пряхін, Л. Піньяс, А. Саптомо, О. Ситников, С. Стеценко, С. Супанджі, В. Тищенко, А. Віддан Азізі, А. Сяра Нур Сілмі Судраджат, Б. Сіхомбінг, К. Федорова, М. Фролков, Е. Халіті-Мустафа, К. Н. Янг, В. Черниш, К. Чижмарь, О. Чудний, О. Яра та інші. Цей перелік підкреслює багатогранність наукових підходів до аналізу філософсько-правових аспектів адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності та важливість подальшого розвитку цієї тематики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі філософії права, теорії адміністративного права, доктринальних поглядів на цю проблематику вітчизняних та зарубіжних вчених та пам'яток законодавства розкрити філософсько-правові аспекти адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні.

Результати дослідження. Згідно із британською енциклопедією філософія права досліджує природу права та його зв'язок із людськими цінностями, практиками й політичними спільнотами. Вона відрізняє право від інших нормативних систем, таких як мораль та соціальні конвенції, і зосереджується на універсальних принципах, що застосовуються до всіх правових систем. Одним із ключових питань філософії права є взаємодія між правовими системами та моральними цінностями. Класичні теорії природного права, такі як концепції Цицерона та Фоми Аквінського, стверджують, що чинні закони повинні відповідати об'єктивним моральним принципам. Несправедливі закони, які не відповідають таким принципам, не вважаються правдивим правом. Філософія права аналізує, чому і як закони здобувають авторитет і чи повинні люди їх дотримуватися. Зокрема, Платон і Арістотель доводили, що авторитет законів випливає з їхньої відповідності розуму, загальному благу та вічним принципам. Дисципліна простежує історичний розвиток правових теорій, демонструючи, як ідеї еволюціонували від давньогрецького сприйняття права як божественного наказу до сучасних підходів, що охоплюють юридичний позитивізм, текстуалізм та судову тлумачення [1].

Стефан Маген, дослідник, який спеціалізується на філософії права, на аналізі нормативності позитивного права, зв'язку права із соціальними фактами та методологічних аспектів сучасних правових систем розкриває, що філософія права як галузь філософії аналізує нормативність позитивного права, його зв'язок із мораллю, юридичну дійсність, юридичні зобов'язання, тлумачення та застосування правових норм. Основними підходами до розуміння цієї дисципліни є природне право, юридичний позитивізм, теорія соціальних фактів та інші сучасні концепції. Природне право передбачає, що нормативність права заснована на об'єктивних моральних принципах. Цицерон вважав, що справжнє право – це правильний розум, що відповідає природі. Фома Аквінський стверджував, що позитивне право є дійсним, якщо воно випливає з моральних принципів. Юридичний позитивізм пояснює нормативність права соціальними фактами, такими як норми поведінки, що підтримуються суспільством. Герберт Харт запропонував концепцію внутрішньої точки зору, яка пояснює,

чому учасники правової системи сприймають правові норми як зобов'язуючі. Ганс Кельзен розглядав право як автономний нормативний порядок, незалежний від моралі чи соціальних фактів [2].

Рут Брукс (Великобританія) спеціалізується на дослідженнях у галузі філософії права, а також аналізує вплив права на суспільство та індивідуальну поведінку вона розкриває, що філософія права є галуззю філософії, яка аналізує право, правові інститути, системи та принципи. Вона аналізує природу права, його зв'язок із мораллю, політикою, економікою та іншими сферами людської діяльності. На її погляд філософія права поділяється на аналітичну юриспруденцію та нормативну юриспруденцію. Аналітична юриспруденція зосереджується на визначенні сутності права та його розмежуванні з іншими соціальними системами, такими як мораль і етика. До аналітичної юриспруденції належать такі теорії, як теорія природного права, юридичний позитивізм та правовий реалізм. Теорія природного права базується на ідеї, що право випливає з природи людини і вічних моральних принципів. Юридичний позитивізм розглядає право як соціальну конструкцію, створену державою і незалежну від моралі. Правовий реалізм наголошує на практичному застосуванні права та обґрунтуванні судових рішень. Нормативна юриспруденція досліджує, як право впливає на людську поведінку і формує суспільство [3].

Публічне адміністрування нотаріальної діяльності здійснюється шляхом надання адміністративними органами адміністративних послуг нотаріусам, здійснення розпорядчої та виконавчої діяльності. Наприклад адміністративним органом, яким є Міністерство юстиції України, затверджено порядок надання адміністративної послуги у формі реєстрації приватної нотаріальної діяльності. Ця послуга регулюється Законом України «Про нотаріат» [4] та нормативно-правовими актами, зокрема Положенням про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса, затвердженим Наказом Міністерства юстиції України від 22 березня 2011 року № 871/5, а також іншими документами, які встановлюють порядок реалізації цього процесу. Зміст регламенту передбачає чіткі вимоги до заявника, зокрема надання документів, що підтверджують особу, професійну компетентність і відповідність приміщення вимогам для здійснення нотаріальної діяльності. Подання документів здійснюється особисто, а послуга надається безкоштовно. Строк виконання не перевищує семи днів із моменту подання заяви [5].

Видання підзаконних нормативно-правових актів з метою уточнення та деталізації профільного законодавства. Наприклад, Наказом Міністерства юстиції України від 17 лютого 2014 року № 357/5 затверджено Порядок проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства. Цей документ виданий на підставі Закону України «Про нотаріат», положення якого визначають повноваження Міністерства юстиції України щодо організації та контролю діяльності нотаріусів, а також Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», що регламентує порядок реалізації повноважень органів державної влади. Основною метою перевірок є забезпечення дотримання законодавства державними та приватними нотаріусами, контроль за організацією роботи, порядком вчинення нотаріальних дій, веденням діловодства та якістю надання нотаріальних послуг. Передбачено два види перевірок: планова, яка здійснюється не частіше одного разу на два роки, охоплює весь період з часу попередньої перевірки та проводиться відповідно до затвердженого графіка, і позапланова, яка проводиться за дорученням Міністерства юстиції, його територіальних органів або за зверненням фізичних чи юридичних осіб [6].

Здійснення адміністративними органами виконавчої діяльності. Наприклад, Наказом Міністерства юстиції від 11 січня 2022 року № 56/5 «Про результати камеральної перевірки державного реєстратора – приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу ОСОБА_1» передбачає тимчасове блокування доступу приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу ОСОБА_1 до Державного реєстру речових прав на

нерухоме майно строком на один місяць. Це рішення ухвалено в межах реалізації контролю за дотриманням нотаріусами законодавства, що регулює діяльність державних реєстраторів, із метою забезпечення законності вчинення реєстраційних дій [7].

Крім публічного адміністрування нотаріальної діяльності до складових адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності відноситься концепції, стратегії та інші засади правового регулювання в аналізованій сфері. Наприклад, Концепція реформування органів нотаріату в Україні, яка була затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 24 грудня 2010 року, № 3290/5. Метою Концепції є формування цілісного підходу до функціонування нотаріату та створення чіткої структури нотаріальних органів для забезпечення надання правових і нотаріальних послуг відповідно до міжнародних стандартів. Основна мета полягала в поступовому реформуванні нотаріату як інституту позасудового захисту цивільних прав фізичних та юридичних осіб. Очікуваними результатами було створення єдиного нотаріату, запровадження професійного самоврядування нотаріусів, підвищення якості нотаріальних послуг і забезпечення ефективного захисту прав громадян [8].

Отже, філософські та правові засади нотаріальної діяльності ґрунтуються на взаємодії природного права та юридичного позитивізму, що забезпечує баланс між моральними принципами і конкретними правовими нормами. Такий підхід дозволяє інтегрувати нотаріат у правову систему як інститут позасудового захисту прав, забезпечуючи водночас його відповідність етичним стандартам і міжнародним практикам. Нотаріальна діяльність в Україні реалізується через адміністративно-правове забезпечення, яке охоплює адміністративні послуги, розпорядчу та виконавчу діяльність, а також стратегічні концепції розвитку. Цей комплексний підхід сприяє ефективності правового регулювання, підвищує якість надання послуг та забезпечує контроль за дотриманням професійних і законодавчих вимог. Розробка концепцій, стратегій та нормативно-правових актів є основою для формування системи, яка орієнтована на довгострокове вдосконалення нотаріату.

Крім того у зарубіжній та вітчизняній літературі існують певні тенденції до розкриття філософських засад діяльності нотаріату. Так, Генеральна асамблея членів палат нотаріусів Міжнародного союзу нотаріусів (UINL) у редакційній публікації зазначають, що Нотаріальна діяльність базується на поєднанні філософських принципів служіння суспільству та правових норм, які регулюють її функціонування, а основоположні засади діяльності нотаріусів відображають їхню соціальну та юридичну роль як гарантів правової визначеності, нейтральності й незалежності. Нотаріуси зобов'язані виконувати свої професійні обов'язки компетентно та відповідно до високих стандартів, постійно оновлюючи знання у сфері права та нотаріату. Вони повинні створювати умови для ефективного виконання своїх обов'язків, забезпечуючи зручний графік роботи та відповідну технологічну підтримку. У роботі нотаріуси повинні дотримуватися принципів поваги, солідарності та співпраці, сприяти обміну знаннями й досвідом, а також активно брати участь у професійних ініціативах. Нотаріуси зобов'язані дотримуватися принципів чесної конкуренції, утримуючись від знижок на послуги, рекламної діяльності чи використання посередників для залучення клієнтів. Гарантуючи право на вибір нотаріуса, вони повинні залишатися нейтральними й уникати будь-якого впливу на клієнтів у цьому виборі [9].

Інді Нуроіні, Акфа Закія Джамілах, Агунг Вілдан Азізі, Аджунг Сильва Сьєра Нур Силмі Судраджат (Індонезія) доводять, що філософія нотаріату базується на принципах забезпечення правової визначеності, рівності сторін у правовідносинах і захисту їхніх інтересів. Основоположною ідеєю є служіння суспільству через створення юридичних документів, які мають підвищену довіру та підтверджену доказову силу. Нотаріат відіграє роль гаранта законності в угодах та інших юридичних процесах, сприяючи прозорості та стабільності правових відносин. Основна місія нотаріату полягає у формуванні документів, які мають силу юридичного доказу, забезпечуючи дотримання закону та зменшуючи ризик правопорушень. Нотаріуси зобов'язані діяти у межах закону, дотримуючись етичних норм і стандартів професійної поведінки. Незалежність та нейтральність є основними принципами нотаріату. Нотаріус повинен однаково захищати інтереси всіх сторін, що беруть участь

у правочині, не надаючи переваги жодній з них. Нотаріат підтримує довіру суспільства через високий рівень професійних знань, дотримання конфіденційності та точність у виконанні своїх обов'язків. Нотаріус як третя сторона в правочинах виконує превентивну функцію, зменшуючи ймовірність спорів між сторонами у майбутньому [10].

Н. Манойло пише у своїй статті, що нотаріат як правовий інститут та професійна діяльність базується на фундаментальних принципах, які визначають його соціальну значущість і роль у побудові демократичного правового суспільства, і ці засади відображають поєднання правової, етичної та філософської складових, які забезпечують надійність, прозорість і стабільність правових відносин у суспільстві. Нотаріуси є незалежними гарантими дотримання закону та забезпечення юридичної визначеності в правовідносинах, а їхня діяльність спрямована на попередження спорів, забезпечення доказової сили документів та створення умов для стабільного функціонування суспільства. Нотаріус повинен виконувати свої обов'язки з високим рівнем професіоналізму, дотримуючись принципів етики, таких як неупередженість, конфіденційність і відповідальність за результати своєї діяльності. Нотаріат сприяє формуванню правосвідомості громадян, їхньої довіри до правових інститутів і розвитку громадянського суспільства, а нотаріуси виконують роль медіаторів між державою та громадянами, забезпечуючи баланс інтересів і дотримання принципів справедливості [11].

Аде Саптомо та Б. Сіхомбінг (Індонезія) вважають, що філософські засади нотаріату базуються на принципах забезпечення правової визначеності, справедливості та соціальної відповідальності. Основними функціями нотаріуса є захист прав громадян, створення документів, які мають доказову силу, і зменшення ризиків правових спорів. У правовій філософії нотаріату підкреслюється його роль як гаранта юридичної стабільності та посередника між державою та суспільством. Нотаріат сприяє побудові правового суспільства через точність, неупередженість та дотримання етичних норм у своїй діяльності. У статті підкреслюється важливість правового підходу до створення документів, таких як свідоцтва про право на землю, які є важливим доказом власності та забезпечують правовий захист громадян [12].

Викладачі університету Università degli Studi di Milano (Італія) розкривають, що філософські засади нотаріату ґрунтуються на концепціях правової теорії, зокрема на принципах законності, легітимності та захисту інтересів сторін у цивільних правовідносинах. Нотаріат функціонує як інститут, що забезпечує публічний інтерес, встановлює юридичну достовірність документів і гарантує безпеку правочинів. Вивчення нотаріату крізь філософську призму включає питання соціальної відповідальності, етики професії та впливу технологій на юридичні процедури. Використання інформаційних технологій у нотаріаті дозволяє поєднувати традиційні принципи з інноваційними підходами, забезпечуючи прозорість та ефективність роботи [13].

Професор юридичного факультету Університету Діпонегоро (Індонезія) Ерлін Індарті доводить, що нотаріат як частина правової системи є інститутом, який функціонує на основі принципів законності, неупередженості, достовірності та професійної етики. Згідно з філософськими засадами, діяльність нотаріусів спрямована на забезпечення правової безпеки громадян і захист суспільних інтересів. Нотаріус виконує роль арбітра в цивільних правовідносинах, гарантуючи дотримання норм права та прозорість правочинів. Впровадження технологій у нотаріальну діяльність, зокрема електронних підписів і реєстрів, відповідає сучасним філософським підходам до правового адміністрування, спрямованим на підвищення ефективності та доступності правосуддя [14].

Висновки. Отже, з урахуванням вище зазначених тенденцій можна зробити узагальнення, що, філософсько-правові засади нотаріату формуються на поєднанні принципів законності, правової визначеності, незалежності, неупередженості та етичних норм, що забезпечує баланс між інтересами сторін та суспільства. Вони базуються на служінні суспільству, створенні умов для прозорості й стабільності правовідносин та уникненні правових конфліктів через точність і достовірність нотаріальних документів. Принцип законності спрямований на забезпечення відповідності правочинів чинному законодавству та гарантування правової безпеки громадян. Правова визначеність включає створення документів, які мають

доказову силу, зменшення ризиків спорів і сприяння стабільності правових відносин. Незалежність нотаріусів забезпечує їхню здатність діяти об'єктивно, не піддаючись впливу з боку будь-яких сторін чи організацій. Неупередженість підкреслює необхідність однакового захисту інтересів усіх сторін, дотримання рівноваги та уникнення конфлікту інтересів. Етичні засади нотаріату передбачають дотримання конфіденційності, професійної відповідальності та чесності у взаєминах із клієнтами.

Список використаних джерел:

1. Philosophy of Law. Encyclopedia Britannica. 2024. URL: <https://www.britannica.com/topic/philosophy-of-law>.
2. Philosophy of Law. Published in the International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), edited by James D. Wright, Elsevier Ltd, 2015. The encyclopedia is a collaborative effort of scholars and contributors from various countries, overseen by Elsevier, a publishing company headquartered in the Netherlands. 2015. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/philosophy-of-law>.
3. Brooks, R. What is Philosophy of Law? University of Lincoln. URL: <https://www.lincoln.ac.uk>
4. Про нотаріат. Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
5. Реєстрація приватної нотаріальної діяльності. Затверджено Наказом Головного територіального управління юстиції у Запорізькій області від 19 липня 2017 року, № 152/07. Міністерство юстиції України. URL: www.justzpr.gov.ua.
6. Порядок проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України, 17 лютого 2014 року, № 357/5. *Офіційний вісник України*. 2014. № 16. ст. 512. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71596/2014>.
7. Ухвала суду № 103429134, 25.01.2022, Окружний адміністративний суд міста Києва. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103429134/>
8. Концепція реформування органів нотаріату в Україні. Затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 24 грудня 2010 року, № 3290/5. *Відомості Верховної Ради України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.
9. Principles of Notarial Ethics. Approved by the General Meeting of Member Chambers of Notaries of the UINL. Mexico City, Mexico – 17th October 2004. International Union of Notaries. 2004. URL: <https://www.uinl.org/en/principios-de-deontologia>.
10. Nuroini I., Zakiah Jamilah A., Wildan Azizi A., Syara Noor Silmi Sudrajat A. Exploring the Role of Notaries in Common Law and Civil Law Legal Systems: A Comparative Analysis of Authentic Deed Making. *Journal of Criminal Law*. Vol.1, No. 3, July 2024. *Journal of Strafvordering*. URL: <https://nawalaeducation.com/index.php/JOSI/index>. DOI: <https://doi.org/10.62872/5rddn156>.
11. Manoilo N. Notary as a subject of formation of a postmodern civil-legal society. *Postmodern Openings*. 2022. Том 13. № 4. P. 531-547. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.4/531>.
12. Ade Saptomo, B. F. Sihombing. Certificate of Land Rights in the Legal Philosophy of Notary. *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM)*, Volume 08, Issue 12, December 2020, Pages LLA-2020-297-309. DOI: <https://doi.org/10.18535/ijssrm/v8i12.la02>. URL: www.ijssrm.in.
13. Philosophy of Law and Legal Information Technology. Academic Year 2024/2025. University of Milan (Università degli Studi di Milano). URL: <https://www.unimi.it/en/education/degree-programme-courses/2025/philosophy-law-and-legal-information-technology>.
14. Erlyn Indarti. Bridging the Gaps: A Paradigmatic Insight Into Philosophy of Law. *Diponegoro Law Review*, October 2016, Volume 01, Number 01, Faculty of Law Diponegoro University Semarang. 2016. URL: <https://www.dilrev.fh.undip.ac.id>.

